

Researcher: Social Science Studies

(2017) Cilt 5, Sayı IV, s. 423-434

RSSS
ISSN:2148-2691

Öğrencilerin Okumaya Karşı GÜdüleyici Etmenlerle Karşılaşma Durumları ve Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Görünümleri

Kadir YALINKILIÇ¹

Özet

Basit seçkisiz örnekleme yönteminin kullanıldığı bu araştırmanın amacı öğrencilerin okumaya motive edici etmenlerle karşılaşma durumlarını ve okuma alışkanlıklarını okul türü ve cinsiyet bağlamında betimlemektir. Katılımcı kümesi 1092 kişiden oluşan araştırmada, öğrencilerin okumaya motive edici etmenlerle istedik düzeyde karşılaşmadıkları, bu durumun onların okuma alışkanlıklarını olumsuz bir biçimde etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Okuma
Okuma güdüsü
Okuma alışkanlığı

Situation Of Students Encountering Stimulating Factor Against Reading and Their Outlook Related to Reading Habits

Abstract

The aim of this research , in which the sample random sampling method has been used, is to describe the situations, which may help students to face to the factors that motivate them to read, and their reading habits as part of the school types and the gender. In this research which had a group consisting of 1902 people. It had been observed that situation, in which the students hadn't faced to the factors motivating them to read at the expected level, had a negative effect on their reading habits.

Keywords

Reading
Reading motivation
Reading habits

¹ Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, samkadir@gmail.com

GİRİŞ

Okuma becerisi iş, ekonomi yaşamından akademik başarıya kadar hem kişisel hem de toplumsal yaşamın birçok alanında bireyin başarılı ve daha üst konumda olmasını sağlayacak önemli bir dil becerisidir. Bireyin yaşamını düzenleme, sürdürme ve var olma mücadelesinde kullandığı en önemli yetiler arasında kabul edilen anlama ve anlatma becerileri içindeki okuma becerisi diğer dil becerilerini destekleyen ve bu becerilerle tamamlanan bir niteliktedir. Bireyler, bilgi elde etme, bilgiyi kullanma ve bir yaşamı deneyimleme, estetik bir haz alma amaçlarıyla sık sık okuma becerisine başvurur. Bu bağlamda okuma, ister basılı ister elektronik ortamda olsun bireyin bilgilenme ihtiyacını karşılayacağı bir dil becerisi olarak vazgeçilmez bir öneme ve değere sahiptir.

Okuma becerisi bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor beceriler gerektiren; yazar, metin ve okur ekseninde gerçekleşen dinamik bir anlam kurma süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda okuma, sadece bir şifre çözme eylemi olarak değil, bu anlam kurma sürecine gönüllü bir katkıyı önceleyen; anlamı yeniden üretme, görünenden hareketle görünmeyeni keşfetme, anlamlandırma eylemi olarak düşünülmelidir. Okuma becerisi bu anlamda okurun yoğun çabasını gerektiren bir eylem olarak etkili bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Akyol (2003) tarafından aktarıldığı gibi okumanın etkili olabilmesi için okumanın bir anlam kurma süreci olarak düşünülmesi, okumanın akıcı ve stratejik olması, çocuğun okumaya güdülenmesi ve okumanın hayat boyu devam eden bir süreç olması gerekmektedir.

Okuma öğretimini tamamlamış her bireyden beklenen etkinlik bu becerisini yaşamının tüm alanlarına yaymasıdır. Bu beklenti, okumayı bir alışkanlık haline getirmeyi ve bu beceriden zevk almayı içerir. Okuma alışkanlığı "kişinin bir gereksinimi olarak algılaması sonucu okuma eylemini yaşam boyu sürekli ve düzenli bir biçimde gerçekleştirmesi" (Yılmaz 1993: 30) biçiminde tanımlanabilir. Kuşkusuz, okuma alışkanlığı bireyin kendi yönelimi ve gereksinimi olarak düşünülürse de bireyin dışında gerçekleşen birçok sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel etkenden de açık bir şekilde etkilenmektedir. Anılan etmenlerdeki genişliğin okuma eylemine ayrılan zamanın azalmasına ya da çoğalmasına neden olduğuna dair araştırmalar alan yazınında mevcuttur. Yavuzer (2005), düşük sosyo ekonomik ve kültürel çevrelerdeki çocukların yönlendirme ile karşılaşmadıkları durumlarda okuma alışkanlıklarındaki azalmaya dikkat çekmiştir.

Ülkemizde okuma alışkanlığının farklı bölgelerdeki durumunun saptanmasına ilişkin birçok araştırma ile karşılaşmak mümkündür. Yapılan birçok araştırmada okuma alışkanlığının farklı yaş ve cinsiyet gruplarındaki görüntüsü geniş bir toplumsal yelpazede ele alınmıştır (Esgin ve Karadağ, 2000; Saraçoğlu vd. 2003; Keleş, 2006; Yılmaz 2006; Topçu 2007; Yalınkılıç, 2007; Odabaş vd. 2008; Özbay, Bağcı ve Uyar, 2008; Arslan vd., 2009; Oğuz vd. 2009). Bu araştırmalar ile ortaya çıkan bulgular ülkemizde, özellikle öğrenci kesiminde okuma alışkanlığına ilişkin hiç de parlak bir görüntüye sahip olmadığımızı göstermektedir. Kitap okumak, özellikle öğrenciler açısından, birçok araştırmada da görüldüğü gibi, bilgisayar kullanma ve televizyon izleme sürelerinin çok ama çok gerisinde gerçekleştirilen bir eylem olarak düşünülmektedir (Ungan, 2008; Yılmaz, Köse ve Korkut, 2009; Kuş ve Türkyılmaz, 2010). Yine, Çocuk Vakfı'nın 2006 yılında çıkardığı Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi adlı raporda okuma becerisinin, ülkemizde istendik düzeyde gerçekleştirilen bir eylem düzeyine erişemediği, kitabın bir gereksinim haline dönüşmediği, topluma yönelik okur-yazarlık çitasının çok düşük olduğu ve Türkiye'deki okuma alışkanlığının daha çok okumama alışkanlığı biçiminde şekillendiği dile getirilmiştir.

Okuma becerisinin yaşam boyu kullanılacak bir alışkanlık haline gelmesi belirli güdüleyici etmenlere bağlıdır. Baker ve Wigfield (1999) tarafından da dile getirildiği gibi okuma edimi, bireyler tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceğine karar verilen zahmetli bir etkinlik olarak düşünülebilir. Bu bakımdan okuma edimini sadece bilişsel beceriler üzerine yoğunlaşmış bir etkinlik olarak görmek eksik bir değerlendirme olacaktır. Okuma edimi bilişsel becerilerin yanında aynı zamanda duyuşsal birtakım etmenlere de bağlı bir etkinliktir. Öyle ki, okuma becerisi, içinde duyuşsal becerilerin de rol aldığı bir etkinlik olarak, içsel ve dışsal motivasyon unsurlarının etkisi altındadır. Bu bağlamda öğrencinin ilgi ve merakı içsel motivasyon unsurları olarak görülürken öğretmen, aile, arkadaş çevresi ve iyi bir okuyucu olarak tanınma güduları gibi birçok etmen dışsal motivasyon unsurları olarak değerlendirilmektedir (Akyol vd.,2010).

Okuru duyuşsal açıdan etkileyen etmenler birçok araştırmanın konusu olmuş, bireyin okuma güdüsünü yükseltecek etmenlerin neler olabileceği araştırılmıştır (Morrow, 1992; Oldfather, 1993; Gambrel, 1996; Schraw, Flowerday ve Reisetter, 1998; Guthrie, Wigfield, 2000; Guthrie vd. 2006; McKool, 2007; Corcoran; Mamalakis, 2009; Lau, 2009). Yapılan araştırmaların okuma motivasyonunu belirleyen etmenler içinde aile, öğretmen, kitap ve arkadaş çevresi ile kurulacak etkileşim alanlarının önemini ortaya çıkardığı görülmektedir (Ülper, 2011).

Ülkemizde okuma motivasyonunun belirlenmesine yönelik farklı kapsam ve düzeylerde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların bir kısmı okuma motivasyonunun belirlenmesine yönelik ölçek geliştirme çalışmaları olarak dikkat çekmektedir (Kara, 2008; Yıldız, 2010; Aydemir, Öztürk 2013; Yıldız, Yıldırım, Seyit 2013). Çalışmaların ağırlıklı bir kısmı ise farklı öğrenim düzeylerindeki bireylerin okuma motivasyonlarının okuduğunu anlama düzeyleri, akıcı okuma ve akademik başarı ile ilişkisini belirlemek üzere gerçekleştirilmiştir. Örneğin Yıldız (2013) ilköğretim beşinci sınıf öğrencileri üzerinden yaptığı çalışmada okuma motivasyonunun akademik başarı üzerindeki etkisinin yüksek olduğunu bulgulamıştır. Bozkurt ve Memiş (2013) yaptıkları araştırmada yine beşinci sınıf öğrencileri üzerinden üstbilişsel okuduğunu anlama farkındalığı ve okuma motivasyonu için bağımsız okuma düzeyindeki bireyler bağlamında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır.

Araştırmanın amacı kitap, arkadaş çevresi, öğretmen ve aile boyutları çerçevesinde öğrencilerin okumaya güdüleyici etmenlerle karşılaşma durumlarını ve okuma alışkanlıklarını okul ve cinsiyet değişkenleri bağlamında betimlemektir.

YÖNTEM

Araştırmada basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Samsun ili Ladik ilçesi merkezinde yer alan okulların ilköğretim 4-8. sınıf ve ortaöğretim 9-12. sınıfları oluşturmaktadır. Bu evrenden seçkisiz olarak belirlenmiş olan farklı şubelerdeki 1092 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmada iki farklı veri toplama aracından faydalanılmıştır. Bunlardan ilki Ülper (2011) tarafından geliştirilen okuma güdüsünü belirlemeye yönelik ölçek ile ikincisi Sevim (2007) tarafından geliştirilen okuma alışkanlığını belirlemeye yönelik veri toplama aracıdır. Toplanan veriler SPSS 15.0 istatistik paket programına yüklenerek çözümlenmiştir. Çözümleme işleminde okuma güdüsünün alt boyutlarını oluşturan her bir etmene ilişkin aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar ile okuma alışkanlığı verilerine ilişkin yüzdeler

ve sıklıklar alınmıştır. Okuma güdüsünün alt boyutlarına ilişkin çözümlene yapılrken 1-1.80 aralığı hiçbir zaman; 1.81-2,60 aralığı ender olarak; 2,61-3,40 aralığı ara sıra; 3,41-4,20 aralığı sık sık ve 4,21-5,00 aralığı da her zaman olarak kodlanmıştır.

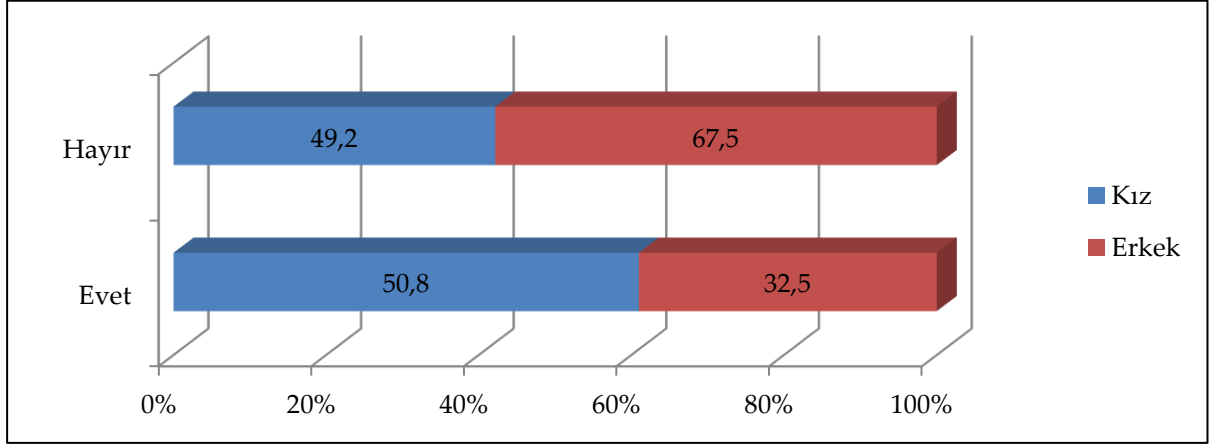
BULGULAR

Lâdik ilçe merkezindeki farklı düzeylerdeki 8 devlet okulunda öğrenimlerine devam eden toplamdaki 1092 kişilik katılımcı kümesinin kişisel özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1'e bakılarak şu şekilde betimlenebilir: Kız öğrenciler %50,5; Erkek öğrenciler %49,5; İÖO1 öğrencileri %23; İÖO2 öğrencileri %56,5; Lise öğrencileri %20,5.

Tablo 1. Katılımcıların Kişisel Özellikleri

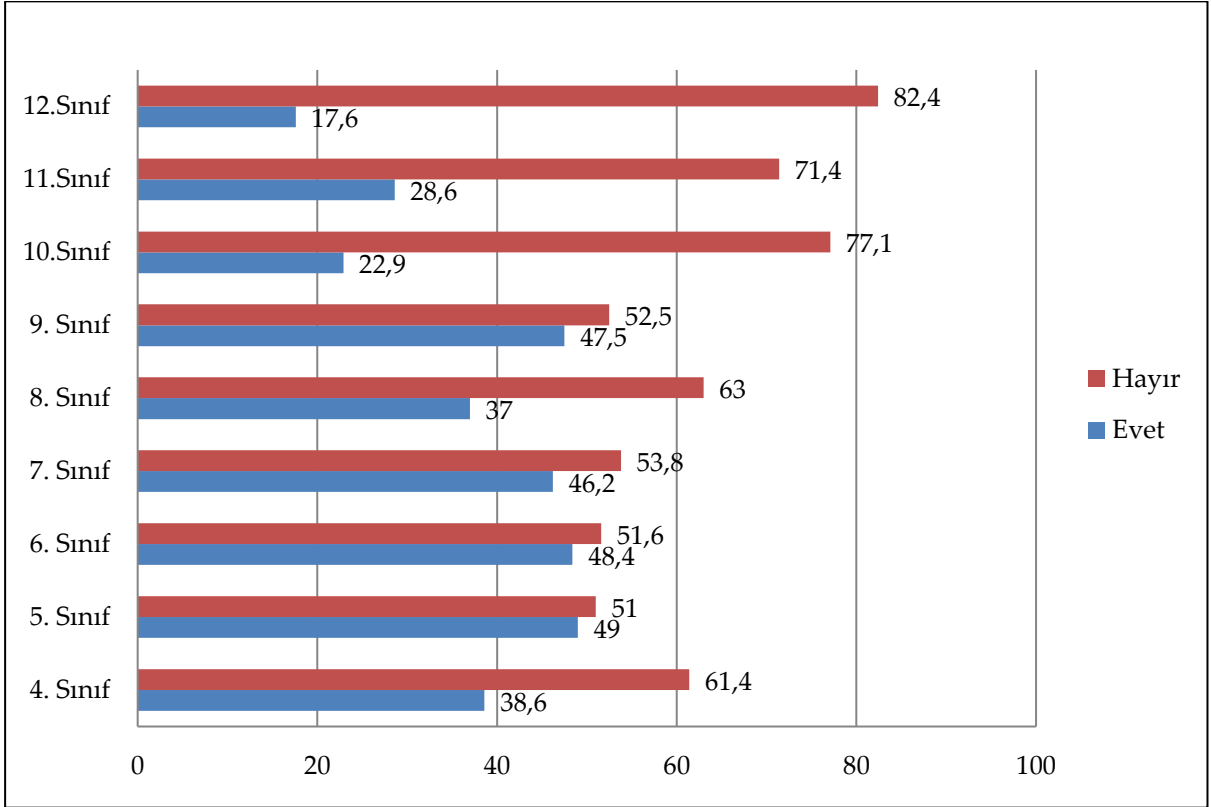
	Cinsiyet		Sınıf Düzeyi								
	Kız	Erkek	4.Sınıf	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf
S	551	541	101	151	188	221	208	80	70	56	17
%	50,5	49,5	9,2	13,8	17,2	20,2	19,1	7,3	6,4	5,2	1,6

Öğrencilerin düzenli kitap okuma alışkanlıklarını belirlemek için kendilerine “Düzenli kitap okuma alışkanlığınız var mı?” diye sorulmuş ve aşağıdaki sonuçlara erişilmiştir.

Grafik 1. Cinsiyete bağlı olarak düzenli kitap okuma alışkanlığı

Grafik 1’de görüldüğü üzere kız öğrencilerin %49,2’si ile erkek öğrencilerin %67,5’i düzenli kitap okuma alışkanlıklarının olmadığını dile getirmiştir. Veriler, kız ve erkek öğrenciler arasında düzenli okuma alışkanlığının kız öğrenciler lehine yüksek olduğunu göstermiştir. Düzenli kitap okuma alışkanlığının sınıf düzeylerine ilişkin görünümü Grafik 2’de sunulmuştur.

Grafik 2. Sınıf düzeyine bağlı olarak düzenli kitap okuma alışkanlığı

Grafik 2'de görüldüğü üzere düzenli kitap okuma alışkanlığı sorusu sınıf düzeylerinin hepsinde ağırlıklı olarak hayır şeklinde yanıtlanmıştır. Daha da ilginç düzenli kitap okuma alışkanlığı okuma gelişim seyri düşünüldüğünde beklenenin tam aksine giderek azalmaktadır. Sınıf seviyesi yükseldikçe düzenli kitap okuma alışkanlığı düşmektedir. Kuşkusuz, bu duruma neden olan en önemli etkenlerden birisi de mevcut sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişkenlerin dışında, merkezi sınavların varlığıdır. Öğrenciler sınav maratonunun yarattığı yoğun kaygı ortamında kitap okumaya yeterli zamanı ayır(a)mamaktadırlar.

Öğrencilere uygulanan anket kapsamında yılda ortalama kaç kitap okudukları da sorulmuştur. Amerikan Kütüphane Derneği'nin sınıflandırması bağlamında katılımcı öğrencilerin %31,7'sinin bir yıl içinde okudukları kitap sayısı 5'i geçmediği için az okur, %31,8'inin ise 6-20 kitap arasında kitap okudukları için orta düzeyde okur tipine uygun oldukları tespit edilmiştir. Öğrencilerin %28,8'i bir yılda 20 kitap ve üzerinde okuduklarını belirterek çok okur düzeyinde değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %7,6'sı ise iyi bir okuyucu olduklarına inanmadıklarını belirtmiştir.

Öğrencilerin okuma alışkanlıklarına ilişkin mevcut azalmanın altında yatan nedenleri bulmak amacıyla öğrencilerin okumaya ilişkin motive edici etmenlerle karşılaşma durumlarını anlama yoluna gidilmiştir. Bu nedenle kitap, öğretmen, aile ve arkadaş etmenlerinin etki dereceleri ölçülmeye çalışılmıştır. Tablo 2'de öğrencilerin kitap etmenine ilişkin motivasyon sağlayıcı durumlarla karşılaşmaları betimlenmiştir.

Tablo 2. Kitap Boyutuna İlişkin Etmenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	İÖO1		İÖO2		Lise		Kız		Erkek	
	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	Ss
Okumam istenen kitapları ilgi alanıma uygun bulurum.	3,47	1,088	3,67	1,094	3,61	1,086	3,35	1,067	3,68	1,093
Okumam istenen kitapları düzeyime uygun bulurum.	3,63	1,114	4,03	1,051	3,82	1,105	3,57	1,097	3,88	1,108
Okumam istenen kitapları yararlı bulurum.	3,94	1,060	4,21	,977	4,11	1,007	3,87	1,074	4,13	1,006
Okumam gereken kitaplar özgürce kendi seçtiğim kitaplardır.	4,23	1,042	4,30	1,053	4,26	1,035	4,11	1,129	4,38	,937
Okumam istenen kitapları eğlenceli bulurum.	3,81	1,118	4,04	1,070	3,95	1,091	3,79	1,167	3,94	1,049

Tablo 2'de görüldüğü üzere İÖO1, İÖO2 ve lise öğrencilerinin ulaştığı en yüksek madde ortalamaları öğrencilerin okumaları gereken kitapları özgürce seçebilmeleri, en düşük madde ortalamaları ise öğrencilerden okumaları istenen kitapların onların ilgi alanlarına uygunluğu maddeleridir. Cinsiyete bağlı değerlendirmede de aynı durum söz konusudur. Buna göre öğrenciler, genel olarak okumaları gereken kitapları her zaman özgürce seçebildiklerini ve okumaları istenen kitapları sık sık ilgi alanlarına uygun bulduklarını dile getirmişlerdir. Öğrenciler okumaları istenen kitapları sık sık eğlenceli bulduklarını belirtmişlerdir. Bulgular, öğrencilerin sınıf ve cinsiyet değişkenlerine bağlı olarak okumaya güdüleyici etmenler içerisinde kitabın kendisini ciddi bir güdüleyici etmen olarak algıladıklarını göstermektedir. İÖO1 ve lise öğrencileri için kitap ara sıra okumaya güdüleyici bir etmendir. İÖO2 öğrencileri ise kitabı sık sık okumaya güdüleyici bir etmen olarak görmektedirler. Kız ve erkek öğrenciler için kitap ara sıra okumaya güdüleyici bir etmen olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 3 okumaya güdüleyici etmenler içinde öğretmen faktörüne ilişkin bulguları içermektedir. Buna göre İÖO1, İÖO2 ve lise öğrencileri en düşük ortalama ile öğretmenlerinin kendilerine kitap armağan etme etmediklerini dile getirirken, en yüksek ortalama ile öğretmenlerinin kendilerini okumaya teşvik ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum kız ve erkek öğrenciler için de aynıdır. Bulgular dikkatlice incelendiğinde

öğretmenlerin okudukları kitapları öğrencilere ara sıra tanıttıkları; öğrencilerin öğretmenlerini kitap okurken ara sıra gördükleri anlaşılmaktadır. Elde edilen veriler, öğretmenin öğrenciler tarafından istenik düzeyde motive edici bir faktör olarak görülmediğini ortaya çıkarmıştır.

Tablo 3. Öğretmen Boyutuna İlişkin Etmelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	İÖÖ1		İÖÖ2		Lise		Kız		Erkek	
	Ort	ss	Ort	ss	Ort	ss	Ort	ss	Ort	Ss
Öğretmenlerimizi kitap okurken görürüm.	3,2 4	1,15 3	3,4 2	1,21 9	3,42	1,16 6	3,2 5	1,20 9	3,3 1	1,13 2
Öğretmenlerimiz okudukları çeşitli kitapları bize önerir.	3,0 2	1,26 5	3,4 8	1,27 9	3,19	1,31 8	3,1 3	1,30 5	3,1 1	1,25 9
Öğretmenlerimiz okuduklarını anlatır.	2,2 8	1,16 6	3,0 4	1,35 9	2,53	1,29 5	2,4 6	1,24 8	2,4 5	1,26 1
Öğretmenlerimiz okudukları çeşitli kitapları bize tanıtır.	2,6 1	1,42 6	3,2 6	1,35 6	2,84	1,51 0	2,7 9	1,57 4	2,7 2	1,28 8
Öğretmenlerimiz kitap okuyup okumadığımızı izler.	3,7 4	1,24 2	4,2 5	1,11 9	4,02	1,16 7	3,7 3	1,29 6	3,9 8	1,15 5
Öğretmenlerimiz derslerde farklı okuma metinleri de kullanır.	3,2 4	1,24 7	3,8 7	1,10 2	3,51	1,22 9	3,2 3	1,28 6	3,5 3	1,18 4
Öğretmenlerimiz derslerde çeşitli okuma etkinlikleri yaptırır.	3,3 0	1,27 7	3,8 8	1,13 9	3,66	1,18 3	3,3 1	1,30 9	3,5 5	1,22 0
Öğretmenlerimiz bizi kitap okumaya teşvik eder.	4,2 0	1,10 0	4,4 2	,986	4,36	1,02 2	4,1 1	1,16 5	4,3 8	,970
Öğretmenlerimiz bize kitap armağan eder.	2,2 0	1,13 6	2,6 9	1,31 5	2,45	1,20 9	2,3 3	1,21 5	2,2 9	1,17 9
Öğretmenlerimiz kitap okuyanları över.	3,2 4	1,41 0	3,8 6	1,28 5	3,51	1,39 2	3,4 1	1,37 3	3,3 6	1,43 8

Tablo 4. Aile Boyutuna İlişkin Etmenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	İÖO1		İÖO2		Lise		Kız		Erkek	
	Ort	ss	Ort	ss	Ort	ss	Ort	ss	Ort	Ss
1. Ailem yeni çıkmış çeşitli okuma materyallerini satın alır.	2,23	1,16 2	2,5 3	1,24 3	2,4 0	1,22 3	2,2 4	1,14 6	2,3 6	1,22 3
2. Evimizde kitap okuma saatleri belirlenir.	2,17	1,25 9	2,7 7	1,40 3	2,5 0	1,33 2	2,2 5	1,26 9	2,3 8	1,35 9
3. Ailemi kitap okurken görürüm.	2,33	1,22 6	2,7 1	1,30 8	2,5 3	1,27 4	2,3 2	1,22 5	2,5 2	1,27 6
4. Ailem okuduğu çeşitli kitapları bana önerir.	2,37	1,38 0	2,9 0	1,49 5	2,6 4	1,45 4	2,3 9	1,37 8	2,5 9	1,46 2
5. Ailem okuduklarını bana anlatır.	2,32	1,30 7	2,7 1	1,37 7	2,5 0	1,35 2	2,3 2	1,29 9	2,4 9	1,36 0
6. Ailem okuduklarımı anlatmamı ister.	2,96	1,36 1	3,4 4	1,37 6	3,2 4	1,36 8	3,0 1	1,39 2	3,1 3	1,36 5
7. Ailem bana okuduğu çeşitli kitapları tanıtır.	2,35	1,33 9	2,6 9	1,39 6	2,5 5	1,36 9	2,3 4	1,31 7	2,5 1	1,39 5
8. Ailem beni kitap okumaya teşvik eder.	3,93	1,29 2	4,1 8	1,15 6	4,1 1	1,19 2	3,8 8	1,29 2	4,0 9	1,23 2
9. Ailem bana kitap armağan eder.	2,84	1,35 2	3,2 1	1,41 6	3,0 4	1,35 0	2,8 4	1,37 7	3,0 1	1,36 9
10. Ailem kitap okuduğum için beni över.	3,39	1,37 3	3,9 3	1,31 8	3,6 2	1,38 4	3,4 2	1,39 0	3,6 1	1,36 4

Tablo 4, okumaya motive edici bir faktör olarak aile değişkeninin öğrenciler tarafından nasıl değerlendirildiğine ilişkin bulguları içermektedir. Buna göre İÖO1 öğrencileri için en az evde kitap okuma saatlerinin düzenlenmesi etmeni ile en çok da ailelerinin kendilerini okumaya teşvik etme etmeni ile karşı karşıya kalmaktadır. İÖO2 öğrencileri en az ailelerinin yeni çıkmış çeşitli okuma materyallerini satın alma etmeni ile en çok da teşvik etme etmeni ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum lise öğrencileri için de aynıdır. Kız ve erkek öğrenciler yeni okuma materyallerinin aileleri tarafından ender olarak satın alındığını belirtirken, ailelerinin kendilerini sık sık okumaya teşvik ettiklerini dile getirmişlerdir. Bulgular dikkatlice incelendiğinde öğrencilerin ebeveynlerini ender olarak kitap okurken gördükleri ve evde kitap okuma saatlerinin ender olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Yine bulgulara göre öğrenciler ailelerinden ara sıra kitap armağanı aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5'te arkadaş boyutuna ilişkin madde ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Buna göre İÖÖ1 öğrencileri en az arkadaşlarından armağan olarak kitap alma etmeni ile en çok da arkadaşlarını kitap okurken görme etmeni ile karşılaşmaktadırlar. Bu durum İÖÖ2 ve lise öğrencileri için de geçerlidir. Kız ve erkek öğrenciler de en az kitap armağanı alma etmeni ile karşılaşırken, en çok arkadaşlarını kitap okurken görme etmeni ile karşılaşmaktadırlar.

Tablo 5. Arkadaş Boyutuna İlişkin Etmenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	İÖÖ1		İÖÖ2		Lise		Kız		Erkek	
	Ort	ss	Ort	ss	Ort	ss	Ort	ss	Ort	ss
Arkadaşlarımla okuduğumuz kitapları değişiriz.	3,14	1,264	3,46	1,184	3,28	1,256	2,91	1,259	3,51	1,176
Arkadaşım yeni çıkmış çeşitli okuma materyalleriyle ilgilenir.	2,74	1,210	2,86	1,346	2,82	1,268	2,60	1,230	2,93	1,233
Arkadaşlarımı kitap okurken görürüm.	3,48	1,216	4,14	2,796	3,71	1,840	3,42	1,259	3,84	2,063
Arkadaşlarım bana okudukları çeşitli kitapları önerir.	3,19	1,284	3,41	1,306	3,25	1,305	2,96	1,290	3,51	1,235
Arkadaşlarım okuduklarını bana anlatır.	2,64	1,248	2,90	1,314	2,66	1,274	2,38	1,238	3,01	1,218
Arkadaşlarım okuduklarımı anlatmamı ister.	2,33	1,222	2,52	1,322	2,34	1,241	2,15	1,213	2,59	1,242
Arkadaşlarım okudukları çeşitli kitapları bana tanıtır.	2,75	1,263	3,02	1,351	2,82	1,310	2,53	1,249	3,08	1,268
Arkadaşlarım beni kitap okumaya teşvik eder.	2,87	1,353	3,04	1,471	2,97	1,409	2,57	1,338	3,23	1,345
Arkadaşlarım bana kitap armağan eder.	2,09	1,164	2,34	1,379	2,25	1,256	1,97	1,187	2,32	1,228
Arkadaşlarım kitap okuduğum için beni över.	2,13	1,237	2,67	1,527	2,33	1,373	2,09	1,287	2,42	1,345

Bulgular dikkatlice incelendiğinde arkadaş etmeninin de diğer etmenlerde olduğu gibi öğrencilere okumaya teşvik edici ve kitabı bir gereksinim olarak algılamaya yetecek gücü yaratmadığı anlaşılmaktadır. Öğrenciler kitap okudukları için arkadaşlarından övgü alamadıklarını dile getirmiş, kitabın arkadaşlar arasında bir konuşma konusu haline dönüşmediğini, okudukları kitapları birbirleriyle paylaşıp kitaplar hakkında konuşmadıklarını net bir şekilde belirtmişlerdir.

SONUÇ

Samsun ili Ladik ilçesinde farklı öğretim kademelerindeki öğrencilerin okuma alışkanlıklarını ve okumaya motive edici etmenlerle ilgili karşılaşma durumlarını betimlemeye yönelik olarak hazırlanan bu araştırmanın bulguları ülkemizde okuma alışkanlığının düşüklüğünü bulgulayan diğer araştırmalar ile büyük oranda benzerlikler taşımaktadır. Öğrencilerimizin okuma alışkanlıkları istendik bir düzeyde olmadığı gibi, beklenenin aksine eğitim kademesi yükseldikçe ciddi bir azalma da göstermektedir.

Çalışmamız farklı öğretim kademelerindeki öğrencilerin okuma motivasyonlarının da beklenen düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin okuma motivasyonlarını daha çok dışsal unsurlara bağladıkları, okuma sürecindeki içsel motivasyonlarının düşük olduğu açıkça görülmektedir. Okuma motivasyonu görünümündeki bu olumsuzluk doğal olarak öğrencilerin okuma alışkanlığı görünümüne de yansımaktadır. Düşük okuma motivasyonunun ciddi anlamda bir "okumama alışkanlığı" ürettiği anlaşılmaktadır. Bu anlamda, okuma alışkanlığının istendik düzeylere erişebilmesinin bir yolunun da okuma motivasyonunu hem içsel hem dışsal unsurlarla desteklemekten geçtiğine inanılmaktadır.

Öğretmenlerin, öğrencilerin okuma motivasyonlarını artırmak için daha duyarlı davranmaları gerektiği belirtilmelidir. Gerek örnek olmak, gerekse okuma derslerinin iyi ve güçlü bir şekilde yapılandırılması konusunda öğretmenler daha planlı ve sistemli hareket etmelidirler. Okuma derslerinde farklı metin türlerinden sıklıkla yararlanıp kitabın kendisini ciddi bir motivasyon unsuru haline getirilmesine çalışılmalıdır. Aileler okuma motivasyonu ve okuma alışkanlığı süreçlerinde etkin rol oynamalıdır. Çocuklarına örnek olmanın dışında okumaya teşvik etme, farklı okuma materyallerine sunma konularında daha dikkatli davranmalıdırlar. Arkadaş etmeninin okuma sürecinde ciddi bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak öğrencilerin neredeyse her öğretim kademesinde arkadaş çevrelerinde kitabı bir paylaşım unsuru haline getiremedikleri tespit edilmiştir.

Okuma süreci bütünlüklü olarak bütün paydaşların ortaklığıyla ele alınmalı, okuma motivasyonunun içsel ve dışsal kaynaklarının yükseltilmesine yönelik akademik danışmanlıklara başvurulmalı, bolca bilimsel ve kültürel etkinliğe, özellikle okur-yazar buluşmalarına, yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

Akyol, H. ve Yıldız, M. (2010) Okuma Bozukluğu Olan Bir Öğrencinin Okuma Ve Yazma Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Durum Çalışması", 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu 20 -22 Mayıs 2010, Elazığ.

Arslan, Y., Çelik, Z., Çelik, E. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *PÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 113-124.

Aydemir, Z. İ., Öztürk, E. (2013). Metinlere yönelik okuma motivasyonu ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 12(1), 66-76.

- Baker, L., & Wigfield, A. (1999). Dimensions of children's motivation for reading and their relations to reading activity and reading achievement. *Reading Research Quarterly*, 34 (4), 452-477.
- Bozkurt, M., Memiş, A.(2013). Beşinci sınıf öğrencilerinin üstbilişsel okuduğunu anlama farkındalığı ve okuma motivasyonları ile okuma düzeyleri arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 47-160.
- Corcoran, C., ve Mamalakis, A. (2009). Fifth grade students' perceptions of reading motivation techniques. *Reading Improvement*, 46 (3), 137-142.
- Esgin, A. ve Karadağ, Ö. (2000). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı. *Popüler Bilim*. 82. 19-23.
- Gambrell, L. B. (1996). Creating classroom cultures that foster reading motivation. *The Reading Teacher*, 50 (1), 15-23
- Guthrie, J. T., ve Wigfield, A. (2000). Engagement and motivation in reading. M. Kamil, P. B. Mosenthal, P. D. Pearson, & R. Barr (Eds.), *Reading research handbook* (Vol. III. pp. 403-424). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Guthrie, J. T., Wigfield, A., Humenick N. M., Perencevich, K. C., Taboada, A., ve Pedro B. (2006). Influences of stimulating tasks on reading motivation and comprehension. *The Journal of Educational Research*, 99 (4), 232-245.
- Kara, A. (2008). Eğitimde motivasyon ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Ege Eğitim Dergisi*, 9(2), 59-78.
- Keleş, Ö. (2006). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinde Kitap Okuma Alışkanlığının İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Kuş, Z., Türkyılmaz, M. (2010). Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Durumları: (İlgi, Alışkanlık ve Okuma Stratejilerini Kullanım Düzeyleri), *Türk Kütüphaneciliği* 24, 1 (2010), 11-32.
- Lau, K. T. (2009). Reading motivation, perceptions of reading instruction and reading amount: a comparison of junior and senior secondary students in Hong Kong. *Journal of Research in Reading*, 32(4), 366-382.
- McKool, S. S. (2007). Factors that influence the decision to read: An investigation of fifth grade students' out-of-school reading habits. *Reading improvement*, 22, 111-131.
- Morrow, L., M. (1992). The impact of a literature-based program on literacy achievement, use of literature, and attitudes of children from minority backgrounds. *Reading Research Quarterly*, 27(3), 250-275.
- Odabaş H., Odabaş-Yonca, Z. ve Coşkun, P. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı: Ankara Üniversitesi Örneği. *Bilgi Dünyası*. 9,(2), 431-465.
- Oğuz, E., Yıldız, A., Hayırsever, F. (2009). Assessing reading habits of future classroom teachers in the context of their socio-demographic features. *International Journal of Behavioral Cognitive, Educational and Psychological Sciences*. 1(2). 141-144.

- Oldfather, P. (1993). What students say about motivating experiences in a whole language classroom. *The ReadingTeacher*, 46 (8), 672-681.
- Özbay, M., Bağcı, H. ve Uyar, Y. (2008). Türkçe Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (15), 117-136.
- Saraçoğlu, A.S.; Bozkurt, N.; Serin, O. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Okuma İlgileri ve Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Faktörler, *Eğitim Araştırmaları*, S.12, 149-157.
- Sevim, O. (2007). Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Projesi. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Schraw, G., Flowerday, T., ve Reisetter, M. F. (1998). The role of choice in reader engagement. *Journal of Educational Psychology*, 90 (4), 705-14.
- Topçu, Y.E. (2007). İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Milli Eğitim Dergisi*, 176: 36-57.
- Ungan, S. (2008). Okuma Alışkanlığımızın Kültürel Altyapısı, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1),218-228.
- Ülper, H. (2011). Öğrenci açısından okumaya güdüleyici etmenler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 941-960.
- Ülper, H. (2011). Öğrencilerin Okumaya İsteklendirici Etmenlerle Karşılaşma Durumu: Öğretmen, Aile, Arkadaş ve Kitap Boyutları Üzerinden Bir Araştırma. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 221- 237.
- Yalınkılıç, K. (2007). Türkçe Öğretmen Adaylarının Okumaya İlişkin Tutum ve Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 225-241.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yıldız, M. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlığı arasındaki ilişki. *Yayınlanmamış doktora tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldız, M. (2013). İlköğretim 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 260-271.
- Yıldız, M.; Yıldırım, K.; Ateş, S.; Çetinkaya, Ç. (2013). Yetişkin Okuma Motivasyonu Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 44, 348- 359.
- Yılmaz, B. (1993) *Okuma Alışkanlığında Halk Kütüphanelerinin Rolü*. Kütüphaneler Gn. Md. Kütüphanecilik Dizisi.
- Yılmaz, Z. (2006). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuma Alışkanlığı. *İlköğretim Online*, 5(1), 1-6.
- Yılmaz, B., Köse, E. ve Korkut, S. (2009). Hacettepe Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 22-51.